

DATUM
2013-10-07
ERT DATUM
2013-06-28

DIARIENR
2013/169-4
ER BETECKNING
Fi2013/2602

Regeringskansliet
Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Privata utförare – kontroll och insyn (SOU 2013:53)

Sammanfattande bedömning

Statskontoret är i huvudsak positivt till utredningens förslag om att förtydliga kommunernas och landstingens ansvar för verksamheter som utförs i privat regi. I vissa fall anser dock Statskontoret att utredningens förslag ställer lite väl detaljerade krav på kommuner och landsting. Statskontoret vill även uttrycka viss tvekan när det gäller utredningens bedömning att det saknas skäl att ändra på de övergripande principerna för fördelning av ansvar mellan kommuner och tillsynsmyndighet på socialtjänstens område. Anledningen är att Statskontoret saknar såväl problembeskrivning som övertygande argument för utredningens bedömning.

Huvudmannaskapet förtydligas

Statskontoret tillstyrker förslaget. Statskontoret instämmer med utredningen att det bör framgå av lagstiftningen på ett enhetligt och uttryckligt sätt att kommuner och landsting har kvar huvudmannaskapet för en kommunal angelägenhet som lämnas över till en privat utförare.

Begreppet privata utförare ska föras in i kommunallagen

Statskontoret tillstyrker förslaget. Ur ett medborgarperspektiv är det positivt att använda begrepp i lagstiftningen som är tydliga och enkla att förstå.

Det finns ett behov av att förtydliga uppföljningsansvaret

Statskontoret tillstyrker förslaget. Kommunallagen uttrycker endast indirekt att kommunerna har ett uppföljningsansvar för verksamheter som drivs i privat regi. Studier visar att många kommuner inte har något systematiskt uppföljningssystem utan förlitar sig på klagomål från brukarna. Statskontoret delar utredningens ställningstagande att även kommuner som infört valfrihetssystem har ett ansvar för kvaliteten i insatserna och att det inte räcker att förlita sig på brukares möjlighet att byta utförare.

Samtidigt som Statskontoret i sak är positivt till förslaget vill vi uppmärksamma risken för en dubbel uppgiftslämnarbörda. Redan i dag gör Socialstyrelsen och Skolverket nationella insamlingar av uppgifter på enhetsnivå.

Uppgifter för bland annat sjukhus, särskilda boenden, hemtjänstutförare, grundskolor och gymnasieskolor redovisas i form av öppna jämförelser. Det finns en risk att uppgiftslämnarbördan blir orimligt stor om de privata utförarna ska lämna uppgifter både till kommunen och till nationella öppna jämförelser. Samtidigt är det möjligt att de nationella öppna jämförelserna kan bidra som ett underlag i de lokala uppföljningarna.

Mer strategisk uppföljning

Statskontoret tillstyrker förslaget i de delar som handlar om att kommunfullmäktige ska anta ett program med mål och riktlinjer för verksamheter som utförs av privata utförare. Ett sådant program kan utgöra ett viktigt verktyg för att säkerställa kvaliteten i verksamheterna. Det kan samtidigt öka kommunernas kvalitetsmedvetande och därmed ha positiva effekter även för verksamheter som drivs i egen regi.¹

Däremot *avstyrker Statskontoret* de delar som handlar om *hur* kommunerna ska ta fram ett sådant program. Statskontoret anser att utredningen går in väl mycket i detalj i frågor som snarare bör vara upp till varje kommun att avgöra. Ett exempel är att det, enligt utredningen, behövs tydliga kriterier för hur uppgiften ska utföras för att uppnå de mål som fullmäktige angivit. Ett annat exempel är att det, enligt utredningen, är viktigt att behovet av riktlinjer analyseras både från ett struktur-, process- och resultatperspektiv.

Uppföljning av verksamhet i egen regi

Statskontoret föreslår att regeringen överväger att utvidga utredningens uppdrag till att utreda vilka möjligheter det finns att utforma likvärdiga regler även för verksamheter som drivs i egen regi.

Utredningens direktiv avser kommunernas och landstingens ansvar för verksamhet som utförs i privat regi. Statskontoret delar utredarens bedömning att det som gäller privata utförare i form av uppföljningar, mål eller riktlinjer även bör gälla verksamheter som drivs i egen regi. Det är viktigt både av kvalitetsskäl och för att uppnå konkurrensneutralitet. Om utredningens förslag innebär att kravet på kommunerna att följa upp verksamheterna varierar utifrån utförarnas regiform kan det få oönskade konsekvenser.

¹ Se t. ex. Socialstyrelsen (2012). Kommunal eller enskild regi, spelar det någon roll? – En jämförelse av utförare av vård och omsorg om äldre

Gränsdragningen mellan statlig tillsyn och det kommunala huvudmannskapet på hälso- och sjukvårdens samt socialtjänstens område

Statskontoret saknar en problembeskrivning och anser inte att utredningen har underbyggt sin bedömning tillräckligt väl. Enligt utredningens direktiv finns det ett behov att klarlägga var gränsen går när det gäller kommunens ansvar för uppföljning och kontroll av privata utförare i förhållandet till det statliga tillsynsansvaret inom områden där det finns privata utförare. Det gäller framför allt på socialtjänstens område.

Utredningen har gjort en genomgång av lagar och regleringar på området och konstaterar att den statliga tillsynsmyndighetens samt kommunernas och landstingens ansvar som huvudman delvis överlappar varandra och att det medför principiella problem. Utredningens bedömning är att dock att det saknas skäl att ändra på de övergripande principerna för fördelning av ansvar. För att undvika de problem som kan uppstå betonar utredningen vikten av dialog mellan tillsynsmyndigheten och den kommunala sektorn.

Statskontoret saknar en problembeskrivning utifrån hur systemet fungerar i praktiken. Rent principiellt anser Statskontoret att det är önskvärt med en tydlighet i ansvarsgränser och rollfördelning mellan olika myndigheter. Eftersom de faktiska konsekvenserna av överlappningen inte beskrivits har vi emellertid svårt att bedöma om utredningen borde ha gått längre i sina förslag eller om det räcker med dialog för att komma tillrätta med problemet. Vi kan heller inte bedöma utredningens slutsats att det inte finns tillräckligt starka skäl att ändra på ansvarsfördelningen.

Kommunerna ska ha fortsatt insyn i fristående och internationella skolor

Statskontoret tillstyrker förslaget. De nuvarande insynsbestämmelserna i skollagen är enligt utredningen föråldrade och upplevs som otydliga i sitt syfte. Statskontoret delar utredningens bedömning att det finns ett fortsatt behov av insyn i de fristående och internationella skolorna. Det är motiverat bland annat utifrån kommunernas ansvar för att elever i kommunen erbjuds utbildning och utifrån elevers och föräldrars behov av information i samband med skolval.

Nämnden ska informera om de olika utförarna

Statskontoret tillstyrker förslaget. Det är positivt med en enhetlig reglering i kommunallagen av kommunernas och landstingens ansvar för information till brukarna. Statskontoret har i en rapport föreslagit en reglering av kommuners och landstings skyldighet att lämna information om de utförare som

medborgarna kan välja mellan.² Mot bakgrund av att valsituationer kan förekomma även i kommuner som inte infört lagen om valfrihetssystem anser Statskontoret att det är rimligt med en reglering i kommunallagen.

Kommunen ska informera om de utbildningar som elever erbjuds i kommunen

Statskontoret tillstyrker förslaget. För att kraven ska vara desamma för alla utbildningar föreslår utredningen en reglering i skollagen. Statskontoret delar utredningens uppfattning att varje kommun ska ge en heltäckande bild av de utbildningar som erbjuds i kommunen, oavsett anordnare.

Kommuner och landsting ska vara skyldiga att ge allmänheten skälig insyn

Statskontoret tillstyrker förslaget. Förslaget innebär att det blir ett krav för kommuner och landsting att vid varje upphandling tillförsäkra sig information som gör det möjligt att ge allmänheten insyn. I förarbetena till dagens kommunallag anges detta endast som en målsättning. Statskontoret instämmer med utredningen att det är rimligt att kommuner och landsting ansvarar för att tillförsäkra allmänhetens behov av insyn eftersom medborgare inte kan begära ut uppgifter från privata utförare enligt offentlighetsprincipen.

Ekonomisk konsekvensanalys saknas

Statskontoret saknar en ekonomisk konsekvensanalys till utredningens förslag om att kommunfullmäktige ska anta mål och riktlinjer för verksamheter som utförs i privat regi.

Generaldirektör Yvonne Gustafsson har beslutat i detta ärende. Utredningschef Ann-Katrin Berglund och utredare Cecilia Eek, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Yvonne Gustafsson

Cecilia Eek

² Statskontoret 2007:19. Vård, skola och omsorg – vilken information behöver brukaren för att välja?